Beteckning: Rel C vt 2004:10

HÖGSKOLAN
I GÄVLE

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Dödahavsrullarna, Qumransamfundet och dess historiska värde

Therese Johansson
Juni 2004

C-uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionsvetenskap C
Handledare: Marie Perruchon

Innehållsförteckning

1 INLEDNING 6

1:1 BAKGRUND 6
1:2 SYFTE 7
1:3 METOD OCH MATERIAL 8
1:4 DISPOSITION 8

2 TEXTERNA UPPTÄCKS 10

2:1 HISTORIEN OM BEDUINPOJKEN 10
2:1:1 TEXTERNA BYTER ÄGARE 10
2:2 JAKTEN PÅ DEN FÖRSVUNNA SKATTEN 11
2:3 ARKEOLOGISKA UTGRÄVNINGAR 12
2:4 UTGRÄVNINGARNA VID QUMRAN 13
2:4:1 DATERING AV FYNDEN 13
2:4:2 EN TES AV PÈRE DE VAUX OM TVÅ BOSÄTTNINGSPERIODER 15
2:4:3 JODI MAGNESS TEORI 16
2:4:4 NORMAN GOLB 16

3 TEXTERNAS INNEHÅLL 17

3:1 KANONISKA TEXTER 17
3:2 APOKRYFISKA SKRIFTER 17
3:3 SKRIFTER SOM MAN BARA KÄNNER TILL FRÅN QUMRAN 18
3:4 QUMRANTEXTERNA 18
3:5 REGLER 18
3:5:1 DAMASKUSSKRIFTEN 19
3:5:2 DISCIPLINRULLEN 19
3:5:3 TEMPELRULLEN 20
3:5:4 NÅGOT OM TORAS GÄRNINGAR 20
3:6 YTTERLIGARE TEXTER FRÅN QUMRAN 20
3:6:1 KOMMENTARER OCH PARAFRASER 20
3:6:2 LOVSÅNGER OCH BÖNER 21
3:6:3 TEXTER RÖRANDE ESKATOLOGI 21
3:6:4 VISHETSTEXTER 21
3:6:5 KOPPARRULLEN 22

4 QUMRANSAMFUNDET 23

4:1 HISTORISK KONTEXT 23
4:1:1 EN HISTORISK BESKRIVNING OM DET JUDISKA FOLKET 23
4:1:2 HELLENISERINGSKAMPANJ 24
4:2 JUDISKA GRUPPERINGAR UPPSTÅR 25
4:2:1 FARISÉER 25
4:2:2 SADDUKÉER 25
4:2:3 ESSEER 26

4:3 SAMFUNDET 26

4:4 TEORIER OM SAMFUNDETS RELIGIÖSA TILLHÖRIGHET 28

4:4:1 ESSEER 28
4:4:2 SADDUKEISKT URSPRUNG 29
4:4:3 STEGEMANNS TEORI 29
4:4:4 JUDENDOM, SOLDYRKAN OCH HELLENISTISK MYSTERIERELIGION 30
4:4:5 DEN FÖRSTA KRISTNA RÖRELSEN 31

5 DISKUSSION 32

6 SAMMANFATTNING 36

KÄLLFÖRTECKNING 38

BÖCKER 38
ARTIKEL 39
INTERNET 39

Bilagor

Bilaga 1[1]

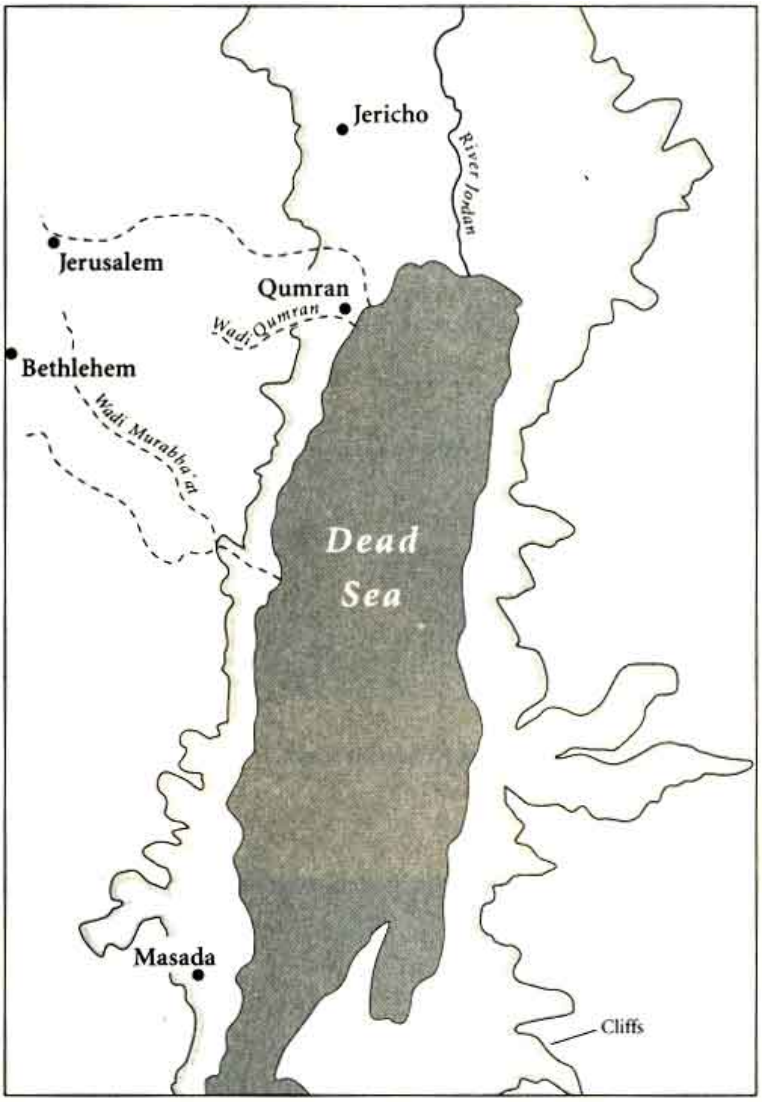

[1] Magness. 2002, Illustrations, fig 1. Kartan visar platsen Qumran med omgivning.

Bilaga 2[2]

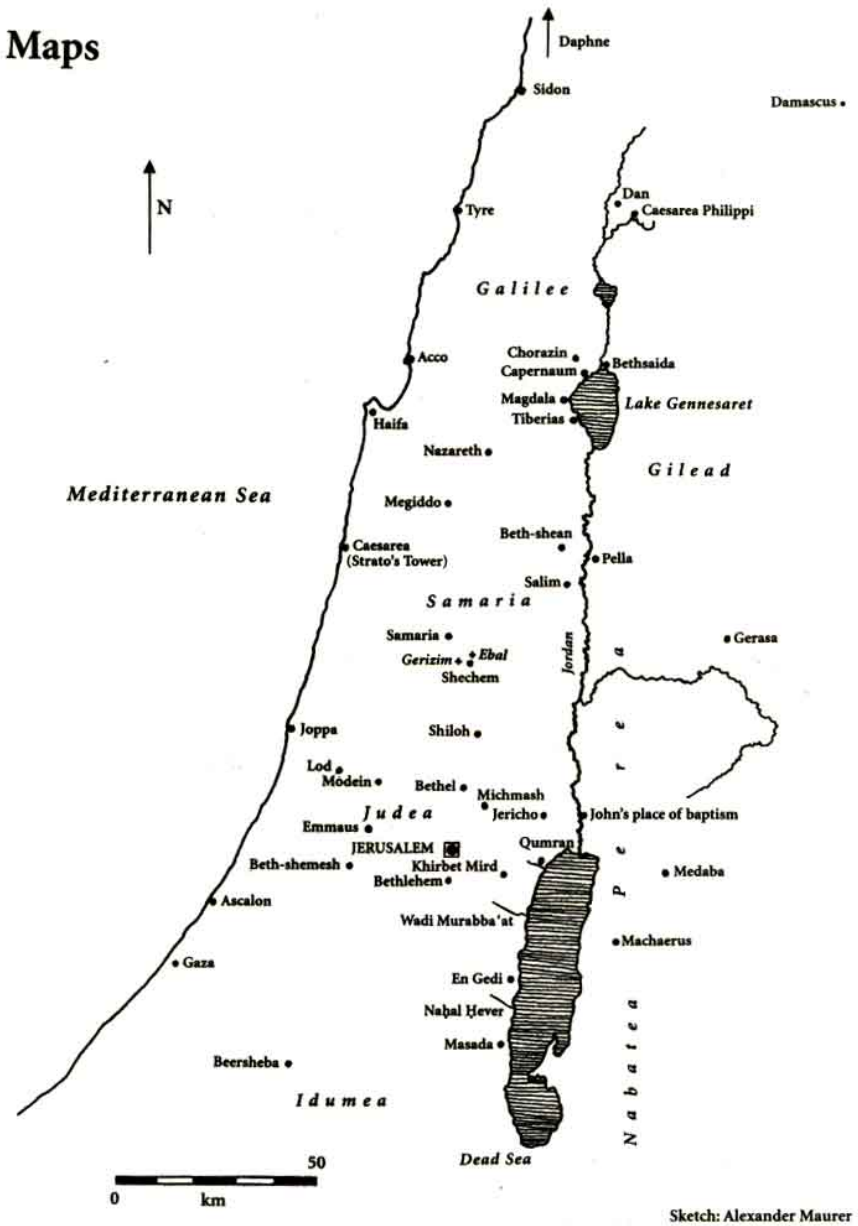

Figure 1: Places of Ancient Palestine

[2] Stegemann. 1998. Fig 1

1 Inledning

En litterär författare kan skapa en nyfikenhet på något. Marianne Fredrikssons trilogi *Paradisets barn* som innehåller böckerna *Evas bok*, *Kains bok* och *Noreas saga* födde indirekt mitt intresse för Dödahavsrullarna.

I efterskriften till *Paradisets barn* (Wahlström & Widstrand 1997) nämner Marianne Fredriksson gnostiska skrifter som kallas Nag Hammadi Library. Min nyfikenhet kring dessa gamla skrifter gjorde att jag började söka efter mer information kring dessa. Mitt uppe i detta sökande råkade jag så snubbla över något som då var helt främmande för mig, nämligen Dödahavsrullarna.

1:1 Bakgrund

I dagens Israel, på den nordvästra stranden av Döda havet, öster om Jerusalem, hittades 1947 mycket gamla handskrifter Det är dessa textfynd som fått namnet Dödahavsrullarna, vilket är en sammanfattande beteckning för alla de texter som upptäcktes i grottorna på nordvästra stranden av Döda havet mellan åren 1947 – 1956. Vid olika utgrävningar i närheten av den första fyndplatsen hittades senare mängder av andra handskrifter. Fyndplatserna vid Döda havet är: Qumran, Masada, Wadi Murabba'at, Nahal Hever, Nahal Se'elim, Nahal Mishmar och Khirbet Mird.[3]

Hit räknas även några texter som upptäcktes på 1890-talet i en geniza (förvaringsplats för gamla eller utslitna judiska skriftrullar och böcker) i Esras synagoga i Gamla Kairo.[4]

Men benämningen Dödahavsrullarna har även en mer avgränsad betydelse och då syftar man på de första fynden av skriftrullar och fragment som påträffats i grottorna kring en plats vid namn Qumran, efter som ett stort antal dokument kommer just från denna plats.

[3] Fitzmyer, 1994. s. 21
[4] Magness. 2002, s. 25

I grottorna hittades mellan 700 och 800 rullar med varierande ålder. För att kunna fastställa ålder på fyndet från Döda havet fick man ta hjälp av de arkeologiska data så som lergods och mynt, som man hittade kring fyndplatsen. De kom från tiden mellan ca 100 f. Kr. och ca 100 e. Kr. Rullarna var gjorda av fint läder, papyrus eller koppar, vissa var hela medan andra bara innehöll fragment av texter.

Man gjorde även utgrävningar i närheten av grottorna där texterna hittades. Där fanns ruiner från en klosterliknande byggnad och en rad andra fynd som vittnar om att det bedrivits skrivverksamhet där.[5]

Man tror sig veta att det bildades ett samfund som bosatte sig vid Qumran, norr om Döda havet vid samma tidpunkt som texterna är daterade till. Hypotesen om att det är dessa samfundsmedlemmar som skrivit texterna är i dag den mest accepterade eftersom den stärks av de arkeologiska fynden. Vilka dessa samfundsmedlemmar var finns det däremot olika hypoteser om. Den allmänna uppfattningen är att samfundet var en judisk grupp som kallas för esseer.

1:2 Syfte

I fokus för denna uppsats står textfynden och samfundet från Qumran. Huvudsyftet med min uppsats är att presentera olika teorier om vem eller vilka som skrivit Dödahavsrullarna, samt att göra en analyserande undersökning av dessa teorier. Vad kan jag hitta för brister i dessa teorier?

Uppsatsens delsyfte kan formuleras i några enkla frågeställningar. Några av dessa frågor kanske kan få utförliga svar, andra frågor kanske förblir obesvarade, vilket i första hand vilar på materialtillgång. Hur hittades Dödahavsrullarna? Vad fann man vid de arkeologiska utgrävningarna? Vad är det för litterärt innehåll i Qumrantexterna? Kan textfynden lära oss något om samfundets liv och lära? Hur såg samhällsklimatet ut i Israel/Palestina under den tid då Qumran var bebott? Kan det vara av betydelse att titta närmare på den historiska kontexten i Israel för att kunna komma en bit närmare svaren på frågorna kring samfundet?

[5] Fitzmyer. 1994, s 21 ff. 2003-01-04, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

1:3 Metod och material

För att jag ska kunna besvara mina frågor kommer mitt arbete präglas av ett tvärvetenskapligt arbetssätt. Jag har samlat fakta om Qumran från olika vetenskaper så som historia, arkeologi och religion, olika delar som bidrar till helheten.

Mycket av det jag skriver kommer att ta avstamp i arkeologin. Arkeologin har genom tidens lopp tagit lärdom av andra vetenskaper så som historia, religion och antropologi. Vetenskaper som under olika perioder har inspirerat och fört arkeologin framåt.

Den fördel som jag ser med att arbeta tvärvetenskapligt är att olika fenomen kan tolkas utifrån flera olika perspektiv. Vilket kan leda till att de olika företeelserna kan ses i ett vidare perspektiv. Jag tror att det finns stora potentialer med detta möte.

Jag har i första hand gjort en litteraturstudie för att besvara mina frågor. Jag har även tagit del av material om Dödahavsrullarna som sammanställts av Bo Isaksson (Professor i semitiska språk). Materialet återfinns hos Qumran-seminariet på Uppsala Universitets hemsida[6]

Jag hittade även en kortare artikel i Svenska Dagbladet 2003-04-13, skriven av Bengt Jonsson som handlar om forskarparet Kenneth och Minna Lönnqvists tes om Qumransamfundet. (Artikeln är hämtad på www.mediearkivet.se).

1:4 Disposition

Först i denna uppsats har jag lagt in två bilagor med kartor över Qumran.

Inledningskapitlet innehåller bakgrunden till mitt ämnesval, en kortare introduktion till Dödahavsrullarna. Arbetets syfte pressenteras, samt metod och material.

Kapitel två beskriver hur det gick till när Dödahavsrullarna hittades, hur de arkeologiska utgrävningarna sattes igång, samt vad som hittades under dessa utgrävningar.

[6] 2004-03-06, http://www.afro.uu.se/qumran/

Såväl bibliska som icke bibliska texter hittades i grottorna kring Qumran, och i kapitel tre pressenteras texternas innehåll

I kapitel fyra sätts dessa texter in i en judisk historisk kontext. Kapitlet tar upp hur det religiösa och samhälleliga klimatet såg ut i Israel under den tid då texterna är daterade till. Kapitlet beskriver även hur det under denna tid (på 100-talet f. Kr.) uppstod olika judiska grupperingar.

Vem var ägare till texterna? Man tror sig veta att det bildades ett samfund som bosatte sig vid Qumran, norr om Döda havet vid samma tidpunkt som texterna är daterade till. Hypotesen om att det är dessa samfundsmedlemmar som skrivit texterna är i dag den mest accepterade eftersom den stärks av de arkeologiska fynden. Vilka dessa samfundsmedlemmar var finns det däremot olika hypoteser om. Detta är något som beskrivs närmare i kapitel fyra. Här tar jag även upp olika forskares teorier om vilka dessa samfundsmedlemmar var.

I kapitel 5 (diskussionskapitlet), analyserar jag det jag fått fram genom litteraturstudie. Jag analyserar de olika teorierna om Qumransamfundet och pekat på såväl brister som fördelar med de olika teorierna.

Arbetet avslutas med en sammanfattning, samt källförteckning.

2 Texterna upptäcks

2:1 Historien om beduinpojken

En sommardag 1947 var en beduinpojke ute i öknen vid en plats som kallas Qumran, beläget mellan Betlehem och Döda havet, för att valla sina getter. En av pojkens getter förirrade sig bland klipporna så pojken klättrade efter sin get för att föra den tillbaka till hjorden. Där bland klipporna fann pojken ett litet hål som han trodde ledde till en grotta. Hålet var litet och satt för högt upp för att pojken skulle kunna klättra upp till det, så han tog en sten och kastade den genom hålet. När stenen landade gav den ifrån sig ett ljud med skarp klang, ungefär som metall. Ljudet gjorde pojken så nyfiken att han försökte häva sig upp till hålet för att kunna se vad som gömde sig där inne. Han fick en liten skymt, där inne fanns en liten grotta och på golvet i grottan stod flera stora krukliknande runda föremål. Plikten kallade och pojken fortsatte att leta efter sin bortsprungna get, men han kunde inte glömma grottan.

Med förhoppningar om att finna en dyrbar skatt återvände pojken dagen efter till grottan tillsammans med en vän för att undersöka den mer noggrant. De tog hem två av föremålen för att titta närmare på dem. Det de hittat framkallade föga intresse hos de båda. Inuti krukorna fanns texter skrivna på läder. Texter som ingen av pojkarna kunde läsa. Inte heller lädret som de var skrivna på hade de någon användning av, då lädret var så bräckligt. Under en tid hade beduinpojkarna ändå textfynden med sig under sina vandringar i förhoppning om att de skulle kunna komma till användning.[7]

2:1:1 Texterna byter ägare

Beduinerna brukade ibland besöka Betlehem för att sälja mjölk och ost. Och en dag hade de med sig skriftrullarna. Vid detta tillfälle gjorde de affärer med en assyrisk kristen man som kallades Kando. Kando bedrev diversehandel och skomakeri i staden. När beduinpojkarna visade honom skriftrullarna visade han måttligt intresse för dem. Han trodde dock att han kunde använda sig av lädret i sitt skomakeri så texterna hamnade i hans ägo. När han senare betraktade skinnet mer noga insåg han att det var obrukbart, men det slog honom att hans

[7] Allegro 1956, s. 7 ff

andliga ledare i Jerusalem kanske visste något om dessa skriftrullar. Kando reste dit och tog med sig skriftrullarna till det syriska S: t Markusklostret.[8]

2:2 Jakten på den försvunna skatten

Vad som hände sedan är oklart eftersom ingen av de involverade i de illegala utgrävningarna ville dela med sig av fynden till utomstående. Kando började ana att skrifterna kunde ha ett penningvärde och han visste även att beduinpojkarna inte tömt grottan på alla föremål. Han skaffade sig därför kumpaner, däribland styresmän från S: t Markusklostret och startade en mindre arkeologisk expedition till den grotta där beduinerna hittade skriftrullarna.[9]

Olyckligtvis var den utgrävningen illegal och mörklades, vilket i sin tur ledde till att Kando och hans kumpaner vållade stora skador. Skriftrullarna skickades mellan olika händer och vissa dokument fördes troligtvis ut ur landet. Några textdokument publicerades i *Bulletin of the American scools of Oriental Research*. Texterna hade då även blivit fotograferade och undersökta av paleografen professor W. F. Albright (paleografi betyder läran om gamla skrifter). W. F. Albright jämförde texterna med andra forntida skrifter och avgjorde att detta var förkristna texter.[10]

I november 1948 fick en man vid namn G Lankester Harding, genom läsning av *Bulletin of the American scools of Oriental Research* reda på att en enastående lycklig upptäckt hade gjorts vid Döda havet. Harding hade då nyss fått i uppdrag att tillvarata de arabiska palestiniernas och Transjordaniens (Transjordanien är en beteckning för landet på östra sidan Jordanfloden) arkeologiska intressen. Harding grunnade dock på en problematisk fråga. Var hade skriftrullarna påträffats?[11]

Lankester Harding vände sig till *The American scools of Oriental Research* i Jerusalem (nuvarande W. F. Albright Institute for Archaeological Research) och fick omgående hjälp. Harding fick tips om att han kunde vända sig till S: t Markusklostret. Där fick han inte mycket

[8] Ibid. s. 10 ff; Fitzmyer. 1994, s. 24
[9] Allegro. 1956, s. 10 f
[10] Ibid. s. 11 ff; Fitzmyer. 1994, s. 38 ff
[11] Allegro. 1956, s. 18 ff ; 2004-02-24, http://susning.nu/Transjordanien

mer information än att platsen han sökte låg någonstans söder om den plats där vägarna till Jeriko och Döda havet korsades. Någonstans bland bergen som gränsade mot havet i väster.[12]

2:3 Arkeologiska utgrävningar

Grottan hittades trots den bristfälliga informationen och den 15 februari 1949 började utgrävningarna. Harding fick hjälp vid de arkeologiska utgrävningarna av en man vid namn père de Vaux (även titulerad fader Roland de Vaux). Han var ledare för Ecole Biblique et Archeologique i Jerusalem och skulle, trots att han var sociolog, och inte arkeolog vara ledare för utgrävningarna. Utgrävningarna resulterade i att ett tjugotal läderfragment och skärvor av krukor hittades. Det fanns ingen osäkerhet på att detta var en grotta som innehållig skriftrullar, men det fanns tvivel över om det var den rätta ursprungliga grottan. Och om det så var den rätta grottan så hade de illegala utgrävningarna förstört nästan allt. Lankester Harding och père de Vaux fick arbeta med att ta reda på den ”bråte” som de illegala utgrävningarna lämnat efter sig och undersöka det. Hundratals små, små textfragment var det enda som hittades. Det som varit helt hade redan hunnit fraktats bort av plundrare.[13]

En ny jakt inleddes, det var viktigt att försöka återfinna de textfragment och skriftrullar som försvunnit. Man vände sig åter igen till S: t Markusklostret och hoppades att man där skulle kunna få viktig information. Av S: t Markusklostret fick man dock inte den information man hoppats på, men när Harding och hans följe lämnade klostret trädde en kvinna fram. Kvinnans man hade deltagit i utgrävningarna. Mannen hette Jabra och han kunde hjälpa Harding med att identifiera grottan. Jabra gav dem även viktig information om affärsmannen Kando. Man tog kontakt med Kando och lyckades köpa tillbaka textfragment som han hade i sina ägor. Kando talade även om vem beduinpojken var och att han hette Muhammad Adh-Dhib.[14]

På hösten 1951 gjordes nya fynd av skriftrullar på en plats som heter Murabbaát, en intresseväckande upptäckt också det, men det saknar anknytning med beduinpojkens fynd 1947. Inte många månader senare startade den offentliga utgrävningen vid Murabbaát, en expedition som drevs av Harding och de Vaux. Medan dessa arbetade vid den nya fyndplatsen fortsatte man två mil norr om Murabbaát att olagligt leta efter skriftrullar vid den grotta man

[12] Allegro. 1956, s. 15
[13] Ibid. s. 18 ff, Ibid, s. 71 ff; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/dssfull.html; Eisenman. 2001, s. 11 ff
[14] Allegro. 1956, s. 20 ff

hittade 1947. Så en dag nåddes Harding och de Vaux av nyheten om att man gjort ytterligare fynd i Qumrantrakten.[15]

Under våren 1952 påbörjade Harding och de Vaux en fullskalig arkeologisk utgrävning som omfattade området kring Qumran och sammanlagt gjordes fyra utgrävningar på platsen fram till april 1955.[16]

2:4 Utgrävningarna vid Qumran

Inte långt från grottorna i Qumran hittade man under utgrävningarna ruiner från en klosterliknande boplats. Denna plats kallas för Khirbet Qumran och syftar till ruinerna från boplatsen. Platsen var orörd när Harding och père de Vaux gjorde utgrävningarna här eftersom de som ägnade sig åt de illegala utgrävningarna koncentrerat sig på att finkamma de omkringliggande grottorna, där fynden av texter gjorts[17]

Man vet att det bildades ett samfund, norr om Döda havet, vid samma tidpunkt som texterna är daterade till. Hypotesen om att det är dessa samfundsmedlemmar som skrivit texterna är i dag den mest accepterade eftersom den stärks av de arkeologiska fynden och samtida historieskrivare.[18]

2:4:1 Datering av fynden

De viktigaste fynden man hittade vid utgrävningarna förutom boplatsen och de texter man hittat tidigare var mynt samt lerkrukor. Mynten och krukorna var av stor betydelse för tidsbestämning om och när boplatsen varit befolkad, medan dateringen av fynden gjordes huvudsakligen med hjälp av paleografisk metod, då W. F. Albright jämförde texterna med forntida skrivstilar. Skrifterna visar även på indikationer som kunde vara till hjälp. I texterna omnämns en historisk gestalt *Dmy trws* som har identifierats med Demetrios III Eukarios, en av de syriska härskarna under andra århundradet f. Kr.[19]

[15] Ibid s. 29 ff
[16] Ibid
[17] 2004-03-06, http://mosaic.lk.net/g-qumran.html; Allegro. 1956, s. 71 ff
[18] Fitzmyer. 1994, s 21 ff
[19] Ibid. s. 38 ff

De krukor som texterna förvarats i var även de betydelsefulla fynd ur arkeologisk synvinkel. Krukorna var mycket speciella till form och bränningen av lergodset hade gett krukorna en hård nästan metallisk yta. Den närmaste motsvarigheten till krukornas utseende förekommer bland kärl som man hittat i Egypten. Även dessa krukor innehöll skrifter och har blivit daterade till 100 f. Kr. Ingen känd keramik från Israel är lik dessa krukor som innehöll skrifter. (Seden att lägga skriftrullar i förvar i krukor var inte vanligt i forntiden, exempel på det kan härledas ända från Ramses III: s tid 1184 – 1153 f. Kr.[20]) Kokkärl man hittade vid utgrävningarna är daterad till senhellenistisk eller romersk tid ca 100-150 f. Kr. – 70 e. Kr. Och dessa kokkärl liknar sådana kärl som man anträffat i Judiska gravar i närheten av Jerusalem.[21]

Mynten som hittades vittnar om när Qumran varit befolkad. Perioden bör sannolikt ha påbörjats någon gång mellan 135-104 f. Kr. den tid de första mynten kommer från. Man hittade sedan mynt från obruten följd fram till Herodes den stores tid 37- 4 f. Kr. Sedan är det ett glapp på några år och fortsätter därefter fram till 68 e. Kr.[22]

Vid utgrävningarna på boplatsen upptäcktes en vattencistern som försett platsen med vatten, man hittade även tecken på att byggnaden bestått av stora samlingsrum, och man hittade bänkar, bord och fynd som bläckhållare vilket tyder på att det vid platsen bedrevs skrivverksamhet. Det gjordes många andra fynd som pekar på att man tillverkat eget skrivmaterial på platsen. Detta sammanlänkar ruinerna av boplatsen med de textfynd som gjorts i de kringliggande grottorna.[23]

I närheten av ruinen upptäckte man även en plats, bestående av ca tusen gravar. Gravplatsen var belägen mot öster och kropparna hade blivit begravda liggandes på rygg med huvudet vänt mot söder. Deras händer låg utsträck jämsmed sidorna eller var korslagda över buken. Bland de begravda fanns det både män, kvinnor och barn. Dock verkar det som om kvinnorna och barnen blivit begravda på en särskild del av gravplatsen. Dessa gravfynd var viktiga i det avseendet att begravningsseder kan hjälpa till att tolka trossystem. De hade inte begravts med några personliga föremål eller smycken. Allting tyder på enkelhet.[24] Det kan betyda att det

[20] Allegro. s. 74; 2004-03-09, http://mysjkin.troll.pp.se/egyptiskafaraoner/farao0126.htm
[21] Allegro. 1956, s. 71 ff
[22] Ibid s. 79 ff
[23] Ibid. s. 71 ff ; Ibid, s. 79 ff
[24] Ibid s. 80; Stegemann. 1998, s. 47

var en apokalyptisk grupp,[25] som hade visioner om världens annalkande slut, eller att de inte trodde på livet efter döden och att de därför inte behövde några personliga ägodelar med sig. Att de begravt utan personliga föremål tror jag även kan betyda att de levt i någon slags askes

Ruinerna hade redan tidigare uppmärksammats av resenärer och platsen hade omnämnts i reseskildringar. Den första värdefulla beskrivningen är från 1873. Från denna beskrivning har det sedan lagts fram en hypotes om att platsen skulle vara den forntida ”Saltstaden” även kallad Ir-Hammelach. Om denna plats kan man läsa i Josua 15:62. Platsen vid Qumran har även omnämnts av den samtida historikern Flavius Josefus, som identifierat bosättarna med ett judiskt samfund.[26]

2:4:2 En tes av père de Vaux om två bosättningsperioder

Den arkeologiska vittnesbörden ger en historisk ram för det samfund som var bosatt vid Qumran. Père de Vaux utformade en tes om två bosättningsperioder. En tes som han inte publicerade i en fullständig rapport.

Om platsen är den samma som Ir-Hammelach i Josua 15:62 så fanns det här en bosättning så tidigt som 700 – 600 f. Kr. Sedan finns det arkeologiska fynd som berättar om den period när Qumranskrifternas ägare bodde i området.
Den andra perioden indelade père de Vaux i tre faser.

- 140 f. Kr. eller 135 f. Kr – 104 f. Kr. Under denna period utvidgas byggnaden och får en övervåning och under samma period konstrueras vattenförsörjningen och vattencisternen byggs. Invånarantalet ökar markant under den här perioden. Perioden slutar enligt père de Vaux med en jordbävning 31 f. Kr.

- Efter kung Herodes den stores död 4 f. Kr påbörjas en ny bosättningsperiod. Man börjar åter igen bygga upp boplatsen och den förblev bebodd till år 68 e. Kr då romarna förstörde anläggningen.

- Efter denna period blir Qumran enligt père de Vaux en plats för romersk militär.[27]

[25] Magness. 2002, s. 38
[26] Allegro. 1956, s. 79 ff
[27] Magness. 2002, s. 49 ff; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

2:4:3 Jodi Magness teori

Denna hypotes som père de Vaux utvecklat stöds dock inte av alla. En kvinna som utformat sin egen teori är Jodi Magness. Hon är professor i tidig judendom och undervisar vid universitetet i North Carolina. Jodi Magness har deltagit i många olika utgrävningar ibland annat Israel. Jodi Magness anser att en jordbävning inte är skäl att lämna boplatsen i hela 30 år. Jodi Magness hypotes om bosättningsperioderna är att byggnaderna reparerades efter jordbävningen och att man fortsatte bo där tills anläggningen förstördes i en brand, troligtvis på grund av anfall från fiende. Anläggningen övergavs då för en kort tid och återbefolkades. Jodi Magness tycks annars vara rätt överens med père du Vaux om sluttiden för bosättningen, 68 e. Kr.[28]

2:4:4 Norman Golb

Norman Golb, en forskare från Chicago har, en helt annan teori om ruinerna vid Qumran. Han menar att dessa ruiner är från en fästning och att skrifterna inte har något som helst samband med ruinen. Norman Golb anser att skriftrullarna förts från Jerusalem till Döda havet av judiska grupper för att förvaras där. Norman Golbs teorier saknar i mångt och mycket grund och den har inte fått några efterföljare.[29]

[28] Magness. 2002, s. 63 ff
[29] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

3 Texternas innehåll

Totalt under de år av utgrävningar vid Qumran, såväl illegala som legala, hittade man i grottorna mellan 700 och 800 rullar med varierande ålder. Rullarna var gjorda av fint läder, papyrus eller koppar, vissa var hela medan andra bara innehöll fragment av texter. Språken som dessa texter skrevs på, med undantag från ett fåtal grekiska texter är hebreiska och arameiska. Arameiska är ett språk som är nära besläktat med hebreiskan och användes av de flesta judar i Palestina under de sista två århundradena f. Kr. och de första århundradena e. Kr. Fyndet av Dödahavsrullarna har av W. F. Albright hälsats som den största upptäckten av handskrifter i modern tid.[30]

Om man ser till det litterära i texterna kan man dela upp dem i tre olika grupper:

3:1 Kanoniska texter

- Kanoniska texter ur den hebreiska Bibeln. Dessa texter används som de heliga skrifter som är den kristna kyrkans rättesnöre för tro och liv. Skrifterna som ingår i kanon har en speciell, gudomlig auktoritet och anses vara Guds ord. Bland dessa texter har man funnit delar från alla Moseböckerna, delar av Josua, Domarboken, Samuelsböckerna; Kungaböckerna; Jesaja, Psaltaren, Mika, Sefanja, Ordspråksboken, Höga visan och Krönikeböckerna.[31]

3:2 Apokryfiska skrifter

- Apokryfiska skrifter.[32] Dessa texter är till en del kända genom gamla översättningar av Bibeln. T ex. Henoksboken, De tolv patriarkernas testamente, Tobit och Jesus Syraks vishet. Fyndet av Jesus Syraks vishet kompletterar kunskapen om originalet. De apokryfiska skrifterna saknas i den hebreiska skriftkanon och räknas inte till Bibeln bland judarna.[33]

[30] Fitzmyer. 1994. s 21 ff., Ibid, s. 36 f.; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[31] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[32] Apokryfiska skrifter kallas de gammaltestamentliga skrifter som ingår I den gamla grekiska bibelöversättningen Septuaginta. (Religionslexikonet 1999)
[33] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

3:3 Skrifter som man bara känner till från Qumran

- Skrifter som man bara känner till från Qumran. Dessa skrifter är utan direkt samband med GT. Hit räknas även kommentarer till gammaltestamentliga texter (pesharmin)[34]

(Under rubriken Qumrantexterna redogör jag mer ingående om dessa skrifters innehåll).

Många av skrifterna och fragmenten från Döda havet innehåller böcker eller avsnitt från Gamla testamentet, men fynden består till största del av texter som är av icke-biblisk, judisk litteratur. De icke-bibliska texterna tillhör det som kallas den ”intertestamentala” judiska litteraturen, vilket betyder ”mellan de två testamentena”. Men dessa texter skrevs inte under tiden mellan det att Gamla - och Nya testamentet skrevs och är därför en oriktig benämning på de icke-bibliska texterna. En bättre beteckning för dessa texter vore ”parabibliska”. Alltså texter som skrevs parallellt med de bibliska böckerna.[35]

3:4 Qumrantexterna

De texter som jag beskriver här nedan är texter som innan fynden gjordes 1947 var okända för forskningen. Av alla de handskrifter som hittades vid Qumran, är de mest kopierade texterna av samfundets ”egna” texter Damaskusskriften, Disciplinrullen, Krigsrullen och Tackpsalmerna.

3:5 Regler

De texter som går under beteckningen regler kallas även för Halakiska texter. Halakiska texter syftar till halakha, vilket är utläggningen av Toras bud. Tora är de anvisningar och den undervisning av Israels folk som finns nedtecknad i de fem Moseböckerna. De halakiska texterna ger detaljerade uttolkningar av hur buden ska tillämpas i det dagliga livet.[36] Det verkar som om lagen och tillämpningen av lagen studerades med stort allvar i samfundets dagliga liv. Det tycks som om samfundet varit väldigt noga med att följa de lagar och regler som samfundet hade och man kan säga att medlemmarna i Qumransamfundet var toratrogna

[34] Magness. 2002, s. 33 f ; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[35] Fitzmyer. 1994, s. 34 f; Magness. 2002, s. 33 f
[36] Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Halakha samt Tora.

judar. Den som inte löd lagens regler kunde bli dömd att leva utanför samfundets gemenskap.[37]

De texter som hör till dessa Halakiska texter är *Damaskusskriften, Disciplinrullen, Tempelrullen och Något om Toras gärningar*.

3:5:1 Damaskusskriften

Damaskusskriften har fått sitt namn av att en stad vid namn Damaskus nämns i texten vid flera tillfällen. Denna text var känd för forskningen redan innan textfynden vid Qumran gjordes. En likadan text hittades i en geniza (förvaringsplats för gamla eller utslitna judiska skriftrullar och böcker) i Esrasynagogan i Gamla Kairo i Egypten redan 1896. Skriften har den del med förmaningar och en del med halakiskt material. I Damaskusskriftens texter finner man även messianska förväntningar vilket tyder på att Qumransamfundet levde i väntan på en messias/profet. Texterna nämner Arons messias och Israels messias. I Damaskusskriften finns det även texter som talar om att samfundet hade sitt ursprung I exilens Babylon[38]

3:5:2 Disciplinrullen

Disciplinrullen kallas även ibland för Regelboken. Denna text är huvudkällan till samfundets läror. Textrullen var nästan fullständig när den hittades och i dess inledning kan man läsa följande rader:

> **”… ska ta in nådsförbundet alla som förklarat sig villiga att efterleva Guds stadgar, så att de kan förena sig med Guds rådslut och leva på ett fullkomligt sätt (efter) alla de fakta som har uppenbarats angående de för dem bestämda tiderna. De ska älska alla ljusets söner, var och en efter hans lott i Guds rådslut; och hata alla mörkrets söner, var och en efter måttet av hans skuld i Guds straffdom.”[39]**

I denna text tillkännager sig den dualism som är ett av samfundets mest signifikativ drag.

[37] Fitzmyer. 1994, s. 72 ; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[38] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html; Fitzmyer. 1994, s. 8; Eisenman. 2001, s. 23 ff
[39] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

3:5:3 Tempelrullen

Texten till Tempelrullen publicerades inte förrän 1977. Tempelrullen som är den längsta av alla skriftrullar som hittats vid Qumran beskriver ett tempel som inte överensstämmer med någon av de kända helgedomarna i Israel. Detta faktum har tolkats som om texten beskrivit ett tänkt tempel som skulle ersätta templet i Jerusalem när Qumransamfundet tagit makten.

Tempelrullen innehåller även kalendrar som beskriver de högtider som samfundet firade, samt offer som ska hållas i det tänkta templet[40]

3:5:4 Något om Toras gärningar

De här skrifterna innehåller sex olika skrifter från Qumran, och är viktiga för forskningen då de beskriver de läromässiga skillnaderna mellan samfundet och ”de andra”. Skillnader som var av halakisk natur, det vill säga skillnader som gällde tolkningen av lagen.

Skrifterna innehåller även en mycket väldetaljerad årskalender, samma kalender som för övrigt återfinns i Tempelrullen[41]

3:6 Ytterligare texter från Qumran

3:6:1 Kommentarer och parafraser

Av det som kommer fram Disciplinrullen, så verkar det som om studiet av skrifter prioriterades högst av samfundet. I Disciplinrullen går det att läsa:

> **”Ingenstans där tio finns får det saknas någon som hela tiden rannsakar lagen, dag och natt, den ene efter den andre”[42]**

Det var vanligt att samfundet skrev kommentarer till lagen. Kommentarerna visar att texterna yttrade sig om samfundet och de som stod utanför, de som inte tillhörde samfundet (motståndare om man så vill). Kommentarerna tillhör de fåtal textdokument bland Dödahavsrullarna som ger en vink om historiska personer och händelser.

---

[40] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[41] Ibid.
[42] Ibid

I texterna används som regel smeknamn eller kanske rättare sagt öknamn på olika historiska personer, På grund av detta går det inte med säkerhet att säga vilka dessa personer var. Bland de namn som nämns finns (jag använder de engelska namnen som Magness nämner då det finns risk för att jag annars gör felaktiga översättningar) Wicked Priest, the Spouter of Lies (min översättning: Han som talar osanning), the Lion of Wrath (min översättning: vredets lejon), och the Kittim. Kittims, eller kittèerna är ett begrepp som återkommer i flera texter. De har identifierats som romarna, medan Wicked Pries har identifierats som en av Judas Mackabeus bröder.[43]

3:6:2 Lovsånger och böner

De texter man hittade visar att samfundet lade stor vikt på att fira högtiderna på ”rätt” sätt. I Qumran har man hittat liturgiska kalendrar som visar detta. Bland annat så återfinns bland textfynden sabbatssånger, en kalender som anger årets högtider, samt Tackpsalmerna, en psalm- och bönbok som brukades av Qumransamfundet.[44]

3:6:3 Texter rörande eskatologi

Eskatologi handlar om läran om de yttersta tingen, vilken bygger på trosföreställningar kring världens slutliga öde.[45]

Riktigt vad detta öde var för samfundet har jag inte lyckats få svar på, men jag skulle tro att det handlar om det tänkta templet, det godas seger över det onda och/eller de messianska förväntningarna som samfundet hade

3:6:4 Vishetstexter

Bland fynden från Qumran fanns det en del vishetstexter. Vishetslitteraturen är en typ av litteratur som formades långt innan Dödahavsrullarnas texter kom till. Vishetslitteraturen var kloka iakttagelser som skrivits ner och som skulle fungera som ett slags svar på livsfrågor. I

[43] Ibid; Magness. 2002, s. 37 ; Eisenman. 2001, s. 46
[44] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[45] Ibid; Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Eskatologi

Gamla testamentet återfinner man denna typ av litteratur i Ordspråksboken, Job och Predikaren.

Under Qumransamfundets tid blomstrade denna typ av litteratur. Man kallar den ibland även för testamentet, vilket syftar på tal som någon håller strax innan sin bortgång för att förmedla erfarenheter av vad livet lärt.[46]

Denna typ av litteratur som vishetstexterna utgår från verkar ha haft en viktig plats i samfundets litteratur.

3:6:5 Kopparrullen

Kopparrullen är inte som de övriga texterna bland Dödahavsrullarna skriven på läder eller papyrus. Som namnet vittnar om är texten inristad på koppar. Texten som är daterad till 100 e. Kr. och beskriver 64 olika platser runtom i Israel (Palestina) där skatter ska finnas gömda. Bland annat ädelmetaller och värdefulla handskrifter.[47]

[46] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html; Eisenman. 2001, s. 136
[47] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

4 Qumransamfundet

4:1 Historisk kontext

Dateringen av det som beskrivits ovan, dels den unika samlingen texter och dels de arkeologiska fynden från Qumran, visar att både handskrifterna och bosättningen har sin tid under en nästan 200 år lång period, från 100-talet f. Kr. till ca 70 e. Kr. Eftersom den gammaltestamentliga kanon inte var fixerad vid denna tid rådde det bland judarna delad mening om vilka skrifter som kunde vara uppenbarade av Gud. För att kunna bestämma vilka som ligger bakom texterna eller vilka som bodde vid Qumran så måste de sättas i en historisk/judisk kontext. Att se till den historiska kontexten anser jag vara viktig för att finna referensramar för tolkningar av fyndet och samfundet. Historiska referenser tror jag kan hjälpa mig att finna förklaringar till varför ett samfund bildas och bosätter sig i öknen, i Qumran.

Det är också viktigt att göra en historisk beskrivning om det judiska folket så att läsaren får bakgrunden till de olika hypoteserna om samfundets tillhörighet. Dessa teser som jag presenterar längre ner i arbetet bygger i mångt och mycket på en slags judisk, religiös evolution som ledde till att det uppstod olika religiösa, politiska grupperingar. Varför detta skedde får vi vetskap om genom att titta på historiska skeden i Israel/Palestina.

4:1:1 En historisk beskrivning om det judiska folket

Jag börjar berättelsen om när folket under Moses ledning räddas från slaveriet i Egypten och Gud sluter ett förbund med dem och ger dem lagen, Tora, som beskriver förbundets innehåll och tillämpning Efter 40 år i öknen nådde folket Kanaans land (dagens Israel).[48]

Det som kom att bli det israeliska folket invandrade till Kanaans land 1400 – 1200 f. Kr. där de kom att utkämpa en kamp om makten över landet. De stred mot filistéerna, ett folka som även de immigrerat till landet. Det israeliska folket segrade sedan kungadömet införts och David blivit kung ca 1000 f. Kr. David tog sig för att göra Jerusalem till huvudstad. När

[48] Bibeln. 2000. Bibelguide

David sedan dog efterträddes han av sin son Salomon, som byggde templet i Jerusalem. Efter Salomons död på 900-talet f. Kr. splittrades riket i två delar, Nord- och Sydriket. I Sydriket fanns två stammar, Juda och Benjamin. Juda hade Jerusalem som sin huvudort och Salomons tempel som nationellt och religiöst centrum. Sydriket fanns fram till 500–talet f. Kr, då Babylonier tog makten från dem. Davidsättlingen störtades och templet i Jerusalem förstördes. De ledande i Juda togs till fånga och hölls i fångenskap i Babel.[49]

4:1:2 Helleniseringskampanj

Det babyloniska riket störtades sedan av perserna och judarna kunde vända hem. De byggde upp sitt land och Jerusalems nya tempel. Men det judiska folket var ändå inte sina egna. Först var de under persisk makt, och sedan under olika hellenistisk – grekiska regimer (Egypten och Syrien)[50]

Hur den judiska religionen gestaltade sig under denna period vet man inte mycket om. Men under den period av syrisk makt så bedrevs det en aktiv helleniseringskampanj som vände sig mot judiska seder. På 160-talet f. Kr. ville det syriska styret införa grekisk gudsdyrkan. Man reste ett altare åt Zeus (den högste guden i den grekiska gudavärlden[51]) i Jerusalems tempel. Hellenismen är en benämning på den världskultur som uppstod i samband med Alexander den stores erövringar. Erövringar som drev fram kulturmötesprocesser, utbredning av det grekiska språket och internationalisering inom ekonomi, politik, filosofi, vetenskap och religion. Många judar reagerade starkt mot denna helleniseringskampanj och så småningom fick motståndet en ledare vid namn Judas Mackabeus.[52]

Under ledning av Judas Mackabeus skedde ett judiskt uppror vilket ledde till religionsfrihet. Somliga judiska grupper var nöjda, medan andra grupper stred vidare och lyckades uppnå även politisk självständighet. Det som hände i landet kan kallas vid en religiös smältdegel, läget i landet var kaotiskt och år 63 f. Kr. övertog romarna makten i landet.[53]

[49] Johnson. 2000, s. 11 ff
[50] Ibid
[51] Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Zeus
[52] T. Jensen. 2002, s. 180 f; Ellegård. 1992, s. 41; Johnson. 2000, s 11 ff
[53] Johnson. 2000, s. 11 ff; Jansson. 2002, s. 244 ; Eisenman. 2001, s. 177

Häri kan man finna en förklaring till att samfundet valde att leva ett bosätta sig i Qumran. Samfundet i Qumran bedrev eventuellt medvetet en slags religionspurism och valde kanske ett isolerat liv ute i öknen för att förhindra influenser från andra kulturer.

4:2 Judiska grupperingar uppstår

Tiden som följde var en turbulent tid för det judiska folket och man kände sig skyldig att sluta sig samman och åtskilja sig från andra folk för att behålla sin individualitet. Men man kunde inte ena sig som grupp och en rad olika politiska religiösa falanger uppstod. Diskussionen om lagen var ett viktigt element i judiskt liv, under det tid då Dödahavsrullarna var i bruk och motsättningar var en grundläggande faktor bakom uppkomsten av olika grupper. Den samtida historieskrivaren Flavius Josefus (30-110 e. Kr) har skildrat dessa grupper och är den huvudsakliga källan till dem.[54]

4:2:1 Fariséer

Fariséerna var en av de judiska riktningarna, som från 100-talet f. Kr tog parti mot det ledande partiet saddukéerna. Fariséerna hade folkligt stöd och vårdade den muntliga såväl som den skriftliga traditionen. Fariséerna satte Tora, dem fem Moseböckerna i centrum och de var noga med att regelsystem skulle tillämpas i livets alla skeenden. Fariséerna hade även messianska förväntningar och trodde på uppståndelsen.[55]

4:2:2 Saddukéer

Jämte fariséerna utgjorde saddukéerna ett viktigt parti i den tidiga judendomen. De var centrerade kring templet och hade stark förankring i templet och bland det högre prästerskapet. Enligt Flavius Josefus var saddukéerna mån om att ha ett gott förhållande till romarna och var öppen för hellenistiska influenser. På grund av sin nära bindning till templet förlorade saddukéerna sin betydelse när templet föll år 70 e. Kr.[56]

[54] Johson. 2000, s. 11 ff
[55] Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Fariséer; Johnson. 2000, s. 13
[56] Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Saddukéer; Johnson. 2000, s. 13

4:2:3 Esseer

Somliga forskare menar att man vet relativt mycket om hur livet såg ut för esseerna och vad de trodde på. Man bygger sin kunskap om esseerna på beskrivningar av dem, gjorda av den samtida historikern Flavius Josefus. Även texterna från Qumran är en av huvudkällorna om esseerna, vilket förutsätter att det var just esseerna som använde sig av dessa texter. Somliga andra menar att esseerna var en ganska perifer grupp i det judiska samhället, att de inte spelade någon betydande roll i det politiska livet och att de satte få bestående spår i samhället. Bosättningarna vid Qumran har som sagt omnämnts av den samtida historikern Flavius Josefus. Han identifierar bosättarna med esseer. Man tror sig veta att esseerna levde i egendomsgemenskap och läror om himmelsk belöning och helvetet var viktiga för dem. Esseerna levde även i stor vördnad för profeternas skrifter och lagen, hade messianska förväntningar och lade stor vikt vid rituell renhet.[57]

4:3 Samfundet

Vi vet nu att det bildades ett samfund vid Qumran. Tiden är inringad för när detta hände. Om vi litar på de arkeologiska fynden så bosatte sig samfundet vid Qumran ca 100 f. Kr och fanns kvar på platsen till omkring år 70 e. Kr. med undantag från några kortare perioder. De arkeologiska fynden skapar en historisk ram för Qumransamfundets och med hjälp av Qumranskrifterna får vi detaljer om samfundet.

Samfundets ledare kallades för Rättfärdighetens Lärare, troligtvis var hans namn Sadok, eftersom medlemmarna kallade sig för Sadoks söner. Men det fanns även en högste präst vid namn Zadok under David och Salomons tid. Det kan vara så att Sadoks söner syftar till denna präst som alltså levde på 1000 f. Kr. Samfundet i Qumran ansåg att de mottagit ett särskilt uppdrag av Gud, att församla vissa av Jerusalems präster att bosätta sig vid Qumran, i den judiska öknen.[58]

Samfundet kallade sig från början för ”det nya förbundet”, de såg sig som en enhet och värnade om gemenskapen. För att bli invigd i denna gemenskap fick man lära sig allt om

[57] Allegro. 1956, s. 79 ff; Ibid, s. 162; Johnson. 2000, s. 14
[58] Allegro. 1956, s. 92 f; Magness. 2002, s. 36

samfundets sedvänjor och avlägga syndabekännelse. Efter detta avslutades initiationen med en dopceremoni. Samfundets dagliga liv ägnades åt skrivverksamhet. Man vet även att samfundet tillverkade krukor eftersom man fan rester av en brännugn vid de arkeologiska utgrävningarna.[59]

Qumrandokumenten visar på åtminstone en tvistefråga mellan samfundet och prästerskapet i Jerusalem. I Jerusalem användes en annan kalender än den som verkar ha varit i bruk i Qumran. Enligt författaren till kalendern som återfanns i Qumran bestod året av tolv månader. Varje månad hade trettio dagar, men för varje årstid hade man skjutit till en dag. Sammanlagt hade året 364 dagar och exakt 52 veckor. Genom att ha denna kalender i bruk inföll alltid högtiderna på samma dagar. Detta innebar att högtiderna hos samfundet inte inföll på samma datum som hos andra judar. Om jag har förstått det rätt så är den vanliga judiska tidräkningen en kalender där varje månad är 29 eller 30 dagar. Långa och korta månader skiftas och ibland görs korrigeringar för att vissa högtider inte ska falla på vissa veckodagar, och året har tolv eller tretton månader. Jag förmodar att man använde denna kalender redan under denna tid[60]

Samfundets grundläggande filosofiska och religiösa uppfattning uttrycks i deras lära om de två andarna. I universum finns två andar, en god och en ond. Dessa två andar symboliseras som ljus och mörker. Ljuset och mörkret utkämpar en kosmisk strid, en strid som återspeglas i det goda och onda som finns i människan. I vissa texter kallar sig samfundet även för Ljusets söner[61] Det gällde att det goda skulle vinna kampen, att välja den ljusa och goda vägen och att välja Gud (egen tolkning).

Den ovan beskrivna dualismen är ett av samfundets mest utmärkande drag. Motsättningarna mellan ljus och mörker, sanning och illusion är tankar som ursprungligen kommer från det iranskt tänkandet.[62]

Studiet av skrifter prioriterades högst av samfundet. Det verkar som om lagen och tillämpningen av lagen studerades med stort allvar i samfundets dagliga liv. Det tycks som om samfundet varit väldigt noga med att följa de lagar och regler som samfundet hade och man kan säga att medlemmarna i Qumransamfundet var toratrogna judar. Vi vet även genom

[59] Allegro. 1956, s. 108
[60] Ibid s. 112 ; Magness. 2002, s. 36 ; De Lange. 1988, s. 56
[61] Allegro. 1956, s. 123 ; Magness. 2002, s. 38
[62] Allegro. 1956, s. 128 ff

texterna att samfundet levde i väntan på en messias/profet och drömde om att överta templet i Jerusalem när samfundet tagit makten.

Samfundet var en apokalyptisk grupp och Qumran var ett substitut för templet i Jerusalem.[63] Qumransamfundet var inte först med dessa apokalyptiska tankegångar. Redan innan Qumransamfundet var Palestinska judar övertygade om världens annalkande slut. Det enda nya med Qumransamfundets var att Rättfärdighetens Lärare var först med att relatera profeternas bibliska böcker till händelser i samtiden och det som redan hänt i världshistorien.[64]

Samfundet hade messianska förväntningar, vilket går att utläsa i många av de texter som hittades vid Qumran. Här återfinns en text som fått namnet *Himlens och jordens Messias*. Texten i sin helhet betonar fraser som ”den rättfärdiga”, ”de fromma”, ”de ödmjuka” och ”de trofasta”.[65]

> **”Himlen och jorden skall lyda sin Messias, och allt som är däri. Han skall inte överge de heligas bud. Ni som söker Herren, vinn styrka genom att tjäna honom”[66]**

4:4 Teorier om samfundets religiösa tillhörighet

Frågan återstår dock: Vilka var dessa samfundsmedlemmar? Det finns en rad olika teorier och uppfattningar om vilka dessa människor var. Jag presenterar de vanligaste.

4:4:1 Esseer

Uppfattningen om att samfundet i Qumran var en esseisk grupp vilar på två fundament. Den första är att Flavius Josefus beskrivit en bosättning vid Qumran som han identifierat med esseerna. Den andra är att Dödahavsrullarnas innehåll stämmer väl överens med vad man vet om esseernas liv och lära.

[63] Magness. 2002, s. 38
[64] Stegemann. 1998, s 205
[65] Eisenman. 2001, s. 26
[66] Ibid

Enligt denna huvudgrupp inom forskningen som slutit sig till denna tes hade samfundet sin begynnelse i den chassidiska rörelsen som beskrivs i Första Mackabeerboken, någon gång i början av 100-talet f. Kr. Upphovet till rörelsen var en oenighet mellan Den ogudaktige prästen (Johan Mackabeus) och den rättfärdige läraren, en anonym präst som blev samfundets ledare. Historien fortsätter i Qumran där den anonyme prästen bosatte sig tillsammans med män som hade slutit sig till honom.[67]

4:4:2 Saddukeiskt ursprung

Det finns teorier som identifierar Qumransamfundet med en annan av de judiska grupper jag nämnt ovan, nämligen med saddukéerna. De som slutit sig till denna teori anser att Qumran till en början var saddukeiskt. Argumenten för denna teori bygger på en tolkning av qumranskriften *Någonting om Toras gärningar* som jämförs med ett avsnitt om rinnande vattens renhet i Mishna Yadayim 4:7 (Mishna är en del av Talmud som består av lagar och anvisningar om religiösa seder och bruk), där en saddukkeisk åsikt står mot en fariseisk. Qumransamfundets åsikt stämmer med den saddukeiska åsikten I denna fråga. Enligt denna teori så anser man därför att samfundet från början var saddukeiskt men utvecklades till esseiskt.[68]

4:4:3 Stegemanns teori

För inte så länge sedan framställde Hartmut Stegemann, professor I nytestamentliga studier och chef för Qumran Research Center på universitetet i Göttingen, Tyskland, en revision av esseerteorin.

Även denna hypotes bygger på utsagor från den judiska historikern Flavius Josefus.

Stegemann berättar i sin bok *The Library of Qumran – on the essenes, Qumran, John the Baptist and Jesus,* om en esseisk evolutionistisk utveckling. Stegemann hävdar att det efter uppploppet på 160-talet f. Kr. (se vidare under rubriken Helleniseringskampanj) fanns fyra judiska grupperingar i Israel (Palestina). Han kallar dessa grupper för tempeletablissemanget, chasiderna, medlemmarna i ”Det nya förbundet i landet Damaskus” och mackabéerna. En

[67] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[68] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html; Religionslexikonet. 1999. Uppslagsord: Talmud

sadokitisk präst övertog ämbetet och försökte ena grupperna, alla utom mackabéerna. Han blev dock avsatt av Jonathan Mackabeus (detta är troligtvis den samma som Judas Mackabeus som jag tidigare skrivit om), men bevarade en församling som bestod av chasider och Damaskusrörelsen. Under ledning av denna sadokitiska präst, enligt Stegemann den samma som ”Rättfärdighetens lärare” blev församlingen esseerna.

Esseerna var enligt Stegemann en respekterad rörelse i Jerusalem och hade ett av sina läger vid Qumran. Av Stegemann får man även veta att esseerna hade över 4000 medlemmar, i huvudsak bosatta i och omkring Jerusalem och de var i andligt avseende en av huvudgrupperna i Palestink judendom vid tiden.[69]

4:4:4 Judendom, soldyrkan och hellenistisk mysteriereligion

En tes har nyligen lags fram av två arkeologer från Finland, forskarparet Kenneth och Minna Lönnqvist. De två har ifrågasatt den gällande uppfattningen om det samfund som skrivit ned texterna från Qumran. Paret anser att andra forskare hittills koncentrerat sig för mycket på textinnehållet och ignorerat de arkeologiska lämningarna. Kenneth och Minna Lönnqvist hävdar att den religion som utövades vid Qumran var en blandning av judendom, soldyrkan och hellenistisk mysteriereligion.

Enligt Kenneth och Minna Lönnqvist så är ruinerna i Qumran rester av en byggnad som använts för sammankomster eller andra ändamål. Esseerna själva bodde i tält eller i grottorna där man fann texterna. Ruinerna är rester av ett tempel som uppförts i samma vinklar som helgedomar i Egypten där en solkult bedrevs. Lönnqvist och Lönnqvist menar att man under exilen i Egypten tagit influenser från religiösa föreställningar och den kult som utövades där.

Även gravplatsen hävdar de är bevis för att samfundet var soldyrkare eftersom kropparna var begravda med huvudet mot öster, mot soluppgången. Kalendern som var i bruk vid Qumran är enligt denna teori en solkalender vilket skulle vara ytterligare bevis för att det bedrivits en solkult på platsen.[70]

[69] Stegemann. 1998, s. 139 ff; 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
[70] Artikel ur Svenska Dagbladet 2003-04-13. Av: Bengt Jonsson. Hämtad på www.mediearkivet.se

4:4:5 Den första kristna rörelsen

Det finns även forskare som försökt att likställa samfundet med den första kristna rörelsen. Personer i handskrifterna identifieras med nytestamentliga personer. En av personerna som står för denna linje är Eisenman, professor i Mellanösternreligioner. Han drar paralleller mellan de båda rörelsernas starka messianska känsla.[71]

[71] 2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html

5 Diskussion

Den allmänna uppfattningen om Qumransamfundet är att de var esseer. De som slutit sig till esseteorin, bl.a. Magness, Stegemann, Fitzmyer och Allegro, av den litteratur jag tagit del av. Även materialet som sammanställs av Bo Isaksson visar att huvudfåran av forskningen slutit sig till esseerteorin. Man förlitar sig väldigt mycket på utsagor från Flavius Josefus som identifierar bosättarna med esseer.

Flavius Josefus var historieskrivare av prästlig släkt och tillhörde själv fariséerna. Flavius Josefus författade på grekiska skrev historia över judiska folket. Hans arbeten gick ut på att undanröja fördomar mot de judiska folken. När Flavius Josefus beskrev det judiska folket framställde dem fördelaktigt och tog en förmedlande ställning mellan det egna folket och romarna. Flavius Josefus visade inställsamhet gentemot romarna. Därför minskar hans skrifter i tillförlitlighet. Men texterna är ändå viktiga i historisk synvinkel. Flavius Josefus skrev mest om esseerna trots att det förefaller som om denna judiska grupp hade mindre inflytande än övriga judiska grupper. De var den minsta mest marginella gruppen. Magness menar att Flavius Josefus skrev om esseerna för att de var annorlunda och lite ”exotiska”. Historieskrivarna tenderade att skriva om det som var lite ovanligt. Målet för författare på den tiden var i allmänhet att skriva för att underhålla sin publik. Och så kanske det var även i Flavius Josefus fall.[72] Därför ställer jag mig en aning kritisk till att hans historieskrivning fått stort utrymme i esseerteorin.

Det finns även en annan källa, den romerske geografen Plinius den äldre 23-79 e. Kr. som beskriver esseerna i sin bok *Naturalis historia*. Plinius skriver att esseerna levde isolerade på Döda havets västra sida, de har inga kvinnor och inga barn. Vad vi vet av de arkeologiska fynden så har man funnit skelett från även kvinnor och barn vid Qumran, vilket pekar på att det inte bara funnits män på platsen. Esseerna kanske levde på en närbelägen plats, och levde kanske som Plinius den äldre påpekat isolerade utan kvinnor. Om så skulle vara fallet så är Qumransamfundet inte dom samma som esseerna.

[72] 2004-03-26 http://www.lysator.liu.se/runeberg/nfag/0692.html; Magness. 2002, s. 39

Enligt min mening finns det anledning till att vara tvivlande eller åtminstone kritisk vad det gäller dessa historiska källor. Plinius skrev uppskattande om esseernas celibat, det verkade som om just avhållsamheten var viktigt för honom. En annan källa till esseerna som omnämns av Magness är Philon. Denne Philon verkar även han gilla esseernas avhållsamma leverne och han menade att esseerna inte ingick giftermål för att kvinnor var själviska och svartsjuka. Båda dessa källor anser jag ge uttryck för sin egen kvinnosyn i sina beskrivningar av esseerna. Att det fanns barn vid Qumran förklaras av Flavius Josefus som att esseerna adopterade barn. (Jmf Magness)

Det finns texter bland qumranlitteraturen som diskuterar menstruerande kvinnor. I dessa texter går det att utläsa att man förde bok över hur länge mensen pågick osv. Eisenman och Weis (kap 38) skriver att det finns indikationer som pekar på att det var kvinnor som satt vid pennan. Detta tycker jag är viktigt eftersom det skulle kunna peka på att kvinnor var lärda och att det även finns kvinnliga författare till andra Qumrantexter. Man har ju tidigare tagit för givet att det var män som var läskunniga lärda och författade texterna.

Om teorin om Saddukeiskt ursprung, så bygger denna teori i huvudsak på en enda text, eller en överensstämmande åsikt, vilket jag anser var för lite för att räcka. Det blir ingen hållbar teori.

Beträffande relationen mellan soldyrkan judendom och hellenistisk mysteriereligion så tycker jag personligen att detta en spännande teori, men de uppgifter jag fått genom artikeln stämmer inte med annan litteratur jag läst och pressenterat i resultatdelen. Enligt Allegro var kropparna begravda med huvudet mot söder, men gravplatsen i sig var belägen i öster. Vilken av uppgifterna som är rätt låter jag vara obesvarad eftersom jag inte har haft tillgång till material från Kenneth och Minna Lönnqvist. Att ruinen en gång varit byggd på ett liknande sätt som helgedomar från Egypten är inte helt omöjligt, man har ju även funnit lerkärl vars närmaste motsvarighet i utseende förekommer bland kärl som man hittat i Egypten. Även dessa krukor innehöll skrifter och har blivit daterade till 100 f. Kr. Seden att lägga skriftrullar i förvar i krukor var inte vanligt i forntiden, exempel på det kan härledas ända från Ramses III: s tid 1184 – 1153 f. Kr.

En nackdel till med Kenneth och Minna Lönnqvists teori är att de identifierar samfundet med esseerna, men skriver om esseernas religiösa utövande. Detta är inte bra för då fastnar även

dessa två forskare i esseerteorin. Ska Kenneth och Minna Lönnqvists teori hålla tror jag att man får försöka hitta en annan benämning på samfundet som bättre passar in i deras teorier om Qumransamfundet. Man vet enligt källorna Plinius och Flavius Josefus att esseerna var en judisk grupp. Om jag tolkat Lönnqvist och Lönnqvists teori så handlar det om en ”ny” religion. En grupp som mycket väl kan ha varit judisk från början, men som under hellenismen tagit upp influenser från andra kulturer (?).

En fördel med teorin är dock att man är kritisk mot tidigare arkeologiska utgrävningar och hanteringar av arkeologisk fakta. I synnerhet är det viktigt att se med blida ögon på de Vaux teorier om boplatsen dels för att han aldrig han skriva en fullständig rapport och dels för att de Vaux var sociologi, inte arkeolog. Man kan ifrågasätta om de Vaux hade tillräckligt stora kunskaper om arkeologi. Gick utgrävningarna rätt till? De tolkningar av fynden som de Vaux gjorde var de riktiga?

De preliminära rapporter som de Vaux skrev har fått ligga till grund för övrig forskning. Qumrantexterna har i viss mån funnits att tillgå i form av kopior, men inte de övriga fynden. Inte förrän 1991 kunde forskare få full tillgång till texterna Eisenman och Wise berättar i sin bok *Rösterna ur Dödahavsrullarna* om texter som aldrig publicerats tidigare och om den kamp som pågått mellan olika forskare, en kamp om tillgång till material som kommer från Döda havet och Qumran.

När texterna hittades tillsatte den Jordanska regeringen ett internationellt team som skulle ge ut texterna. Teamet skulle även kontrollera förfarandet över texterna. Teamet fungerade dock inte så som det var tänkt och utgivningsprocessen drog ut på tiden. Det fanns många som ville få tillgång till texterna, men det var få som fick det. Efter det att rullarna hittades förvarades de på W. F. Albright Institute for Archaeological Research i Jerusalem. Till detta institut kom 1985 Eisenman, professor i Mellanösternreligioner. Han fann att det fanns många opublicerade texter där och ville att fler skulle få tillgång till dem. Eisenman blev huvudperson i kampen om tillgång till skrifterna. Eftersom det fanns ett fåtal personer som kontrollerade texterna från den dag de upptäcktes, så innebär ju detta att man även kontrollerade texternas tolkning och detta har i sin tur lett till att det formats en officiell vetenskap om texterna och dess författare – den essenska.

Likadant var det med tillgången till de övriga arkeologiska fynden. Magness hävdar att det arkeologiska gods som finns i förvar i Rockerfellermuseumet i Jerusalem är svårt att få tillgång till.

Teorin om att Qumransamfundet som den första kristna rörelsen är också lockande att sluta sig till. Arkeologiska fakta visar emellertid att Qumransamfundet existerade även långt innan Jesu tid. Dock menar jag det mycket väl kan vara så att Qumransamfundet accepterade Jesus som den messias de väntat på och sedan anslutit sig.

På 1990-talet publicerade Eisenman och Wise i sin bok *Rösterna ur Dödahavsrullarna* opublicerade fotografier av texterna och översatte dem vilket ledde till att texterna fick en ny och större läsarkrets. Detta innebär i sin tur att nya tolkningar kan göras. Ett ämne för en kommande D-uppsats.

6 Sammanfattning

Huvudsyftet med min uppsats var att presentera olika teorier om vem eller vilka som skrivit Dödahavsrullarna, samt att göra en analyserande undersökning av dessa teorier. Vad kan jag hitta för brister i dessa teorier? I arbetet pressenterar jag ett antal olika teorier om samfundets tillhörighet, esseerteorin, teorin om saddukeiskt ursprung, Stegemanns teori samt en teori om judendom, soldyrkan och hellenistisk mysteriereligion. I diskussionskapitlet pekar jag sedan på de olika teoriernas förtjänster och brister.

Uppsatsens delsyfte formulerades i några frågeställningar. *Vad fann man vid de arkeologiska utgrävningarna?* Vid de arkeologiska utgrävningarna fann man en ansenlig mängd textdokument, krukor, gravar, mynt m.m. Man hittade även ruiner från en klosterliknande byggnad. Ruinerna hade redan tidigare uppmärksammats av resenärer och platsen hade omnämnts i reseskildringar. Den första värdefulla beskrivningen är från 1873. Från denna beskrivning har det sedan lagts fram en hypotes om att platsen skulle vara den forntida ”Saltstaden” även kallad Ir-Hammelach. Om denna plats kan man läsa i Josua 15:62. Platsen vid Qumran har även omnämnts av den samtida historikern Flavius Josefus, som identifierat bosättarna med ett judiskt samfund vid namn esseer.

Vad är det för litterärt innehåll i Qumrantexterna?
Totalt under de år av utgrävningar vid Qumran, såväl illegala som legala, hittade man i grottorna mellan 700 och 800 rullar med varierande ålder. Rullarna var gjorda av fint läder, papyrus eller koppar, vissa var hela medan andra bara innehöll fragment av texter. Språken som dessa texter skrevs på, med undantag från ett fåtal grekiska texter är hebreiska och arameiska. Skrifterna innehöll kanoniska texter från hebreiska bibeln, apokryfiska skrifter, samt skrifter som man bara känner till från Qumran. Texterna innehåller bland annat regler, kommentarer till lagen, lovsånger och böner.

Kan textfynden lära oss något om samfundets liv och lära? Ja, genom texterna får man bland annat veta att samfundet lade stor vikt vid firandet av högtider, att de hade messianska förväntningar. Samfundet lade även stor vikt vid hur Toras bud skulle tillämpas.

Hur såg samhällsklimatet ut i Israel/Palestina under den tid då Qumran var bebott? Kan det vara av betydelse att titta närmare på den historiska kontexten i Israel för att kunna komma en bit närmare svaren på frågorna kring samfundet?

Tiden då Qumran var bebott var en turbulent tid med stort inflytande från olika andra kulturer. Det pågick även en slags judisk, religiös evolution som ledde till att det uppstod olika religiösa, politiska grupperingar. Hur den judiska religionen gestaltade sig under denna period vet man inte mycket om. Men under den period av syrisk makt så bedrevs det en aktiv helleniseringskampanj som vände sig mot judiska seder. Många judar reagerade starkt mot denna helleniseringskampanj och så småningom fick motståndet en ledare vid namn Judas Mackabeus. Under ledning av Judas Mackabeus skedde ett judiskt uppror vilket ledde till religionsfrihet. Somliga judiska grupper var nöjda, medan andra grupper stred vidare och lyckades uppnå även politisk självständighet. Det som hände i landet kan kallas vid en religiös smältdegel, läget i landet var kaotiskt och år 63 f. Kr. övertog romarna makten i landet. Häri kan man finna en förklaring till att samfundet valde att leva ett bosätta sig i Qumran. Samfundet i Qumran bedrev eventuellt medvetet en slags religionspurism och valde kanske ett isolerat liv ute i öknen för att förhindra influenser från andra kulturer.

Källförteckning

Böcker

Allegro. J. M.
1956. *Dödahavsrullarna*.
Förlag: Bonniers

Bibeln – Bibelkommissionens översättning
2000. Bokförlaget Libris.

De Lange. N.
1988. *Judendom*.
Förlag: Norstedts

Eisenman. R. Weis. M.
2001. *Rösterna ur Dödahavsrullarna*.
Förlag: Pan. (Pan ingår i P.A. Norstedt & Söner AB)

Ellegård. A.
1992. *Myten om Jesus. Den tidigaste kristendomen i nytt ljus.*
Förlag: Bonnier Fakta Bokförlag AB

Fitzmyer. J. A.
1994. *Dödahavsrullarna - 101 frågor och svar*.
Förlag: Verbum.

Jansson. A. M.
2002. *”Judendom”*
Jensen. T. Rothstein. M. Podemann Sörensen. J. (red).
Religionshistoria – Ritualer Mytologi Ikonografi
Förlag: Nya Doxa

Jensen. T. Rothstein. M. Podemann Sörensen. J. (red).
2002. *”Hellenismen.” Religionshistoria – Ritualer Mytologi Ikonografi.*
Förlag: Nya Doxa

Johnson. B.
2000. *Judendom i ett kristet perspektiv.*
Förlag: Arcus

Magness. J.
2002. *The Archaeology of Qumran and the Dead Sea Scrolls.*
Förlag: William. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K.

1999. *Religionslexikonet*
Förlag: Forum

Stegemann. H.
1998. *The library of Qumran. –On the Essenes, Qumran, John the Baptist, and Jesus*.
Förlag: William. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U.K./ Brill Academic Publishers.

Artikel

Artikel ur Svenska Dagbladet *”Solkult kan ligga bakom fynden i Qumran”*.2003-04-13. Av: Bengt Jonsson. Hämtad på www.mediearkivet.se

Internet

2004-02-19, http://www.afro.uu.se/qumran/dssfull.html
2004-03-06, http://www.afro.uu.se/qumran/
2004-02-24, http://susning.nu/Transjordanien
2004-03-06, http://mosaic.lk.net/g-qumran.html
2004-03-09, http://mysjkin.troll.pp.se/egyptiskafaraoner/farao0126.htm
2004-03-26, http://www.lysator.liu.se/runeberg/nfag/0692.html